

hem maar arm en ledig. Het is een formeel en schematisch begrip. Het bezit geen materiële inhoud en bestaat enkel uit onze verantwoordelijkheid.

Er hiertegenover leert de Schrift, dat God de wereld — zowel de stoffelijke als de geestelijke — met groote weelde, om niet te zeggen overdaad heeft geschapen. Hij blijft bij het formele van Zijn schepping ook een God van rijkdom en weelde en overvloed te wezen. En naar het beeld van dezen God is nu de mensch geschapen. De Heere onze God heeft den mensch dan ook met een rijkdom van gaven en krachten uitgerust en bovendien dezen mensch in een wereld geplaatst, die overloopt van Zijne goederen. De behoefte en trek naar weelde is een echt menselijke, haast zoudt hij zeggen goddelijke trek. Hij is met ons mensch-zijn gegeven. Hij vloeit uit onze schepping naar het beeld Gods voort.⁷⁾ God geeft, zooals Calvijn het leerde, zelf overvloed, en wil, dat wij die weelde gebruiken zullen.⁸⁾

Dit alles is echter het ergste niet. Want het is Brunner niet het meest kwalijk te nemen, dat hij bij de behandeling van de sociale kwestie in een onderdeel wel eens feil gaat. Wij zouden het zelfs wel in hem kunnen verdragen, indien hij heelmaal geen oplossing aan de hand deed. Het leven kan zoo verward en de vraagstukken kunnen zoo ingewikkeld zijn, dat het voor den christen op een bepaald oogenblik soms heel moeilijk is om den wil Gods te weten en aan anderen te leeren. Maar ons hoofdbezwaar richt zich tegen de grond-tendenz van zijn werk, waardoor hij het van te voren al onmogelijk maakt, om ooit tot een solutie te komen of een ethiek te leveren. Want de ethiek, die hij thans geleverd heeft, is feitelijk geen ethiek.⁹⁾ Hij behoort tot die dialectische theologen, van wie één hunner gezegd heeft, dat zij de geschiedenis zien als een werkplaats van muntvervalsers, waarin het evangelie gedevalueerd wordt tot goedkope culturele, morele, pedagogische leuzen, en omgesmeed tot een wapenrusting, waarin ook de duivel zich als ridder van het geloof verkleedt en een spiegelgevecht van christelijk leven opvoeren kan.¹⁰⁾

Waar de hoofdfout van Brunners sociale ethiek schuilt, bespreken wij in een slotartikel nog.

E. D. KRAAN.

7) Dr J. A. Nederbragt, t.a.p., 371-372.

8) Aangehaald bij Mr P. A. Diepenhorst, t.a.p., 218.

9) Dr J. Severijn, t.a.p., 399.

10) Wilhelm Link, „Christliche Ethik“ und „Dialektische Theologie“, art. in Theologische Aufsätze, Karl Barth zum 50. Geburtstag, 262.

UIT DE SCHRIFT

Rouw om Zion.

„Zoo zat ik neder en weende en bedreef rouw enige dagen.“ Nehemia 1:4a.

Het boek Nehemia is het laatste der geschiedkundige boeken van het Oude Testament. Hoofdpersoon daarvan is Nehemia zelf en één der schoonste trekken in de gestalte van dezen held des geloofs is ongetwijfeld zijn diepe, ongekunstelde liefde tot Zion.

In méér dan één opzicht is deze liefde merkwaardig.

Er waren in Nehemia's tijd duizenden Joden, misschien even bekwaam en invloedrijk als hij, maar zij kwamen noch tot gebed, noch tot daad en om Jeruzalem bekreunden zij zich niet. Zij leefden voor zichzelf en schikten zich maar al te gemakkelijk in het vreemde land.

Nehemia daarentegen kon Zion niet kwijt.

O, z'n God had ook hem onder de vijanden genade en eer gegeven. Uit natuurlijk oogpunt gezien, had hij alles om in uiterlijke vergenoegdheid een leven van rijkdom en aanzien te genieten. Eén der hoogste vertrouwensposten aan het Perzische hof, temidden eener wereld van fabelachtige macht en weelde, mocht hij bekleeden. Zoon van een zekeren Hachalja, zeer waarschijnlijk een telg uit Juda's stam, viel hem de eere te beurt „schenker“ te zijn van den machtigen Artaxerxes Langimanus, den Perzischen wereldheerscher, voor wien volkeren bogen. En al weten wij niet meer nauwkeurig, wat Nehemia's taak als „schenker“ geweest is — (sommige Schriftverklaarders vergelijken zijn positie met die van een minister-president onzent) — in elk geval had hij alle reden om in rust van vergenoegdheid over zulk een hooge en voorname positie zich gelukkig te gevoelen. Indien één, dan kon hij zonder moeite en zorg vrolijk leven in den tooverglans van het vorstelijke paleis.

En toch... héél diep in z'n hart was hij niet gelukkig.

Een machtig verlangen trilde in z'n binnenste als een vinder, op 't punt de zijden windselen te doorbreken en zich feest te maken in Gods wijden, schoonen dag van licht en vrijheid.

Nehemia, de machtige, rijke, aanzienlijke Nehemia voelde zich in 's konings paleis niet thuis.

Hij wist zich balling en op den bodem van zijn hart zong het lied van Jeruzalem, de plaats der begrafenissen zijns vaders. Daar huijverde de heimwee-roep der oude psalmen, waarin hij zijn geloof en liefde tot Gods naam en zaak wist vertolkt en soms zullen er momenten zijn geweest, waarin dat verborgen vuur oplaande en waarin het hunkerde door zijn binnenste: „Wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?“

Gods Geest had het Zelf geschreven op al de wanden van z'n hart: „Eer ik u vergeet, o Jeruzalem en zoo ik u niet stelle boven het uitmendste mijner blijdschap, zoo vergeet mijn rechterhand zichzelf!“

Nehemia had Jeruzalem lief.

En in „Jeruzalem“ Israëls God, den Heere des hemels, den eenigen en waarachtigen God.

Naar dat Zion trok hem 't hart.

...

Uit de liefde tot Zion wordt zijn rouw om Zion geboren. Eens — het was in de maand Kisleu, wij zouden zeggen, in December — eens was hij te Susan in het paleis des konings.

't Was in het twintigste jaar der regeering van Artaxerxes. Overeenkomstig het jaargetijde had de koning zijn zomerpaleis betrokken en Nehemia was hem derwaarts gevolgd.

Daar kreeg Nehemia bezoek.

Eén zijner broeders, een zekere Hanani, die reeds eerder naar Juda was teruggekeerd, heeft vandaar de reis naar het hooge Noorden ondernomen en natuurlijk greep hij deze mooie gelegenheid aan zijn broer Nehemia te ontmoeten.

Maar de blijdschap der ontmoeting bleef niet ongemengd.

Nauwelijks toch is 't gesprek ingezet of Nehemia informeert naar de Joden, die ontkomen waren, die overgebleven waren van de gevangenis en naar den toestand van Jeruzalem.

Hoe somber luidt dan Hanani's antwoord.

't Stond er ook zoo ellendig voor.

„De overgeblevenen, die van de gevangenis aldaar in het land van Juda zijn overgebleven, zijn in groote ellende en versmaadheid en Jeruzalems muur is verscheurd en haar poorten zijn met vuur verbrand!“

Die tijding slaat Nehemia terneer.

Of — juist — zij zet het heimwee zijner ziel in lichter laaie.

Zij werpt hem terneer in rouw om Zion.

Verstomd, verslagen zit hij neer.

Hij weende.

Dagenlang bedreef hij rouw, in zak en asch. Met vasten en bidden kermt hij tot God. Jeruzalem, Jeruzalem!

...

Kennen wij óók dien rouw over Zion?

Christus' Kerk, het Nieuw-Testamentische Jeruzalem, heeft in onzen dag veel gescheurde muren en verbrande poorten.

Gods Zion werd overtoogen met den smaad van machteloosheid temidden van de cultuur-crisis onzer dagen, met den smaad ook van velerlei wereld-gelijkvormigheid, welke haar in katheder en op den kansel het woord Gods deed inruilen voor het woord der menschen. Hoe jammerlijk zijn de poorten harer eendracht verstoord door eene verdeeldheid, welke tot aan het ongelooflijke, het schier belachelijke grenst!

Hoe wordt ook in veler persoonlijk leven het werk Gods door verkoeling van liefde, door lauwheid en traagheid, door wereld-begeerlijkheid en zondelust overgroeid. Hoe breekt Gods Kerk en Gods kind dikwijls den mond der vijanden open; hoe geeft Zion zelf soms aanleiding tot hun zegen: „Waar is nu uw God?“

Kent ge daartegenover iets van dat weenen, iets van dat vasten en bidden vanwege Zions gruis? Velen leven er maar al te gemakkelijk aan voorbij.

Ze hebben het in de wereld nu eenmaal zoo goed.

Ze denken over Gods zaak niet verder dan hun sleurigen kerkgang en ze willen tot geen prijs „sentimenteel“ worden.

Dat staat zoo dweperig, weet u.

Schreien om de „breuke Zions“, dat is toch al te dwaas!

En anderen gaan haastig aan het werk. Ze critiseren er op los, dat de spaanders er af vliegen.

't Is met dat Zion, met die kerk niets gedaan!

Tot bidden en vasten komen ze niet.

Tot weenen en rouw worden ze niet bewogen.

Maar gij niet alzo!

Gij hebt Zion toch lief?

Gij zijt toch door Zions God en Zaligmaker gekocht en verlost?

Gij gelooft toch aan Zion en aan Jeruzalems toekomst?

Gij gelooft toch in Zions God?

Maar laat dan de rouw des harten U drijven tot gebed.

Blijft „doleerenden“ in 't smeeken voor Gods Zion en in het worstelen voor Christus' Kerk: „Ach, Heere, hoor!“

Ermelo.

VAN HERKSEN.

KERKELIJK LEVEN

„Rationaliseerend het mysterie naderen“. (VIII. Slot.)

Onze bespreking wees, meenen we, uit, dat Prof. Hepp niet in de lijn der vroegere gereformeerde dogmatiek liep, noch toen hij haar in verzet zag komen tegen het z.l. „afwijkend gevoelen“, noch toen hij op een enkel punt haar beschouwingen — ook geheel los van alle polemische kwesties — weergaf.

Naar mijn meening ligt dan ook mede hierin de verklaring voor den afstand, die in dezen langzamerhand tusschen de klassieke gereformeerden en Prof. Hepp gegroeid is. Prof. Hepp wil de christologie voor een groot deel opbouwen aan de hand van theoremen over de „natuur“ van den Middelaar, óók daar, waar de vaders meer zochten naar gegevens over diens rechtspositie, of ambtspositie of ambtsbediening.

Wie tot zoo stellige klachten komt als Prof. Hepp concludeerend doet (b.v. „geen verzoening voor onze zonden“!), moet toch de christologische problemen niet zoo gemakkelijk willen wringen in het schema zijner eigen constructies. We hebben hierbij natuurlijk op niets anders het oog, dan op de ingrijpende deducties, die Prof. Hepp afleidt uit zijn theorema der „algemeen menselijke natuur“ van Christus. Is het op zichzelf niet reeds „ontdekkend“, dat Prof. Hepp daarvan zoo veel laat afhangen, terwijl anderen, die met hem theologisch onderwijs geven, verklaren, met dit gegeven niet te kunnen werken? Deze kleine bizonderheid toont aan, dat nadere bespreking der problemen onder ons wel degelijk noodzakelijk was. We waren al wat van elkaar afgegroeid, reeds vóórdat Prof. Hepp begon te schrijven. We waren dat gaan doen, sedert we al te gemakkelijk b.v. E Voto hadden nagesproken, ook waar het boek een ander spoor hier en daar volgde dan de klassieke gereformeerde dogmatiek had gewild.

Daarom willen we eindigen met de overname van de waarschuwing, die Prof. Hepp terecht doet hooren tegen alle „rationaliseerend naderen“ tot „het mysterie“. Prof. Hepp ziet er een „vernederend“ van Christus in, indien men zegt, dat Hij „aanvulling“ zou behoeven. Hij verklaart stellig: „Hij (Christus) kon het buiten eenig supplement van andere personen“. En hij weet zeer stellig, dat Christus „aan eenige speciale ziekte nooit geleden heeft“.

Maar ik „weet“ dat zoo niet.

Ik „weet“ niet, of een heusche ziekte ooit niet-speciaal wezen kan; ik „weet“ niet, wanneer lijden bij Prof. Hepp ziekte begint te heeten; ik „weet“ niet, of de formule van een ziektebeeld ooit tweemaal is geschreven in deze wereld. En wat dat „supplement“ betreft, ik „weet“ wederom wel, dat Christus' menselijke natuur geschapen was, dat ze dus is aangelegd op het „contact“ met alle andere menschen, en met de „grote gemeente“, waarvan Hij de verheerlijkte Voorganger en Bruidgom en Koning is. Ik weet wel, dat een „natuur“, die „geschapen“ is voor een middelaar, die „hoofd“ worden moet, niet zonder „leden“ kan, ook al noem ik die leden dan geen „supplement“ van het hoofd. Ik weet, dat de rechtspositie, die Christus ontvangen heeft, Hem een werk, een taak, een lijden, een ministerium opgelegd heeft van zoo geheel „éénige“ betekenissen, en mogelijkheid, en werkelijkheid, en dus óók gevolgen, dat men daar, waar Prof. Hepp concludeert: „geen speciale ziekte“, anderen zou kunnen hooren betoogen: „allerspecialste ziekte“, providentia „specialissima“, ook in het doen ondergaan van al de zeer „speciale“ gevolgen, die de zeer speciale tankvervulling den „Borg“ oplet, en niet zijn vrijgekochten, het Hoofd en niet Zijn leden, den generaal (archeeg) en niet zijn soldaten, den eersteling en niet zijn navolgers en na-komers, den Broeder, en niet den broeders, den „natuurlijken“ Zoon en niet den „aangenomen zonen“. De gereformeerden van vroeger tijd hebben steeds veel gehouden van den term „allerspecialst“, als het om den Christus ging. Ik geloof, dat ze daarmee meer het konkrete lijden van Christus hebben „benaderd“, dan Prof. Hepp het kan, met zijn theoreem: niet „speciaal“, doch „algemeen“.

De rechtspositie en het ingaan van den Zoon Gods in een bepaalde tijd (met eigen rechtsbepalingen) heeft toch zeker directe betekenis gehad voor den Middelaar? God heeft b.v. niet aan de vrouw, doch aan den man de rechtspositie gegeven van leeraar, rabbi, thora-lezer in de synagoge, ik noem maar een voorbeeld. Toen nu de Christus verscheen, om Zijn stoel te zetten naast dien van anderen, en dus ingang te nemen tot Zijn kerk via de rechtsinstituten en de onderwijsmethoden van het Israël dier dagen, moest Hij man zijn en geen vrouw. Is nu de „natuur“ van een man „algemeen-menselijk“? Of „behoefte“ ze niet het „supplement“ der vrouw? Althans, wanneer het er om gaat, „de menselijke natuur eenigszins te openbaren“, gelijk Prof. Hepp dat uitdrukt? Behoeft een mensch van bepaalde eeuw geen „supplement“ van de menschen uit alle eeuwen, om zijn speciale plaats (de rechtspositie) in te nemen in het groote geheel? Heeft de practijk van de „ars fabrilis“ (het timmermansbedrijf), indien men daarvan met De Moor (IV, 2) spreken wil, op Christus' menselijke „natuur“ geen andere lijdens- of „ziekte“-invloeden geoefend, dan er opgetreden zouden zijn, indien het God behaagd had, Maria te verbinden aan een lederbereider? Heeft deze „ars fabrilis“ geen betekenis gehad voor zijn „leeren van de gehoorzaamheid“? En is dit „leeren“

oort mogelijk was óók i van den tij wandelde? Ook de Zij Deze vra onze konke laarswerk, te laten leg in de we begin ik alle „natu besluit rees te deelen, Zoo kan ik Zijn geogr en niet w en in Ze hemel hee doch mijn ook andere zien — e lijdensbeel den, vertoc sociaal-bes den eeuwige betaald, en heeft, dat stond met

Tusschen.

Hiermee die Dr Ste verder nog

Want he naar den b

danks zijn staal van

Op vele pu blijkt het.

steunen wi anderen op

hij de publ aanvaller;

der bestree hart“; en v

die den aan beschul

„polemiëk“ „polemiëk“

neemt ge k

Zoo ziet

Steen slech

soren Kuyf

simpele log

en chronol

bij Dr Stee

len der rol

gevallene; -

Ondanks

Steen dan

kwaad spe

Kampen—A

pure fictie,

in ons go

overal „obje

deskundige

zoo voor, a

tuurlijke ze

deelen van

die twee h

roepen teg

zou beteek

spreekt alle

zich in dese

verbonden

leerde me

van de V.U.

V.U. zou ve

niet aange

(VIII. Slot.)
dat Prof. Hepp
de dogmatiek
men tegen het
op een enkel
los van alle

ede hierin de
en langzamer-
den en Prof.
ristologie voor
van theoremen
sók daar, waar
ns over diens
e of ambts-

ls Prof. Hepp
ing voor onze
problemen niet
schema zijner
iurlijk op niets
educties, die
der „alghe-
tus. Is het op
of. Hepp daer-
eren, die met
aren, met dit
leine bijzonder-
der problemen
We waren
dat Prof. Hepp
a doen, sedert
nagesproken,
en daar volgde
ik had gewild.
rname van de
t hooren tegen
oysterie". Prof.
in Christus in,
zou behoeven.
on het buiten
En hij weet
speciale ziekte

oort niet-spe-
eer lijden bij
„weet" niet, of
reemaal is ge-
pplement" be-
menselijke
aangelegd
menschen, en
te verheerlijkte
Ik weet wel,
er een midde-
zonder „leden"
„supplement"
hispositie,
verk, een taak,
heeft van zóó
eid, en werke-
ar, waar Prof.
„anderen zou
te ziekte", pro-
ondergaan van
speciale taak-
vrijgekochten,
raal (archeog)
niet zijn na-
den broeders,
„aangenomen
er tijd hebben
illerspecialist",
lat ze daarmee
hebben „bena-
zijn theoreem:

aan van den
et eigen rechts-
teekenis gehad
aan de vrouw,
en van leeraar,
oem maar een
heen, om Zijn
en dus ingang
stituten en de
dagen, moest
u de „natuur"
lijk? Of „be-
rouw? Althans,
helijke natuur
p dat uitdrukt?
„geen „supple-
men, om zijn
nemen in het
e „ars fabrilis"
aarvan met De
s" menselijke
„invloeden ge-
indien het God
t lederbereider?
is gehad voor
t is dit „leeren"

oort mogelijk geweest, zonder dat de „les" geschreven was óók in de „letters" van de konkrete schepselen van den tijd, en van de plaats, waarin Christus op aarde wandelde? Gods werken, en al de onze, zijn gedateerd. Ook de Zijne.

Deze vragen zijn zóó diep, ze raken ook zóó direct onze konkrete dankzegging voor het volbrachte midde-laarswerk, dat men weigeren mag, het zwijgen haar op te laten leggen. Als ik het mysterie van den door God in de wereld gebrachten „man" wil indenken, dan begin ik met „ambt", en niet met „natuur"; want alle „natuur" is geschapen met het oog op de in Gods besluit reeds vastgestelde, straks na de schepping mee te deelen, ambtelijke opdracht. En zóó kom ik verder. Zóó kan ik den Heiland zien, in Zijn sociale positie, Zijn geografische omstandigheden, Zijn „oostersch" en niet westersch lijden, in Zijn nachten van gebed, en in Zijn zweeten van bloed en tranen. En in den hemel heb ik geen adonis-achtigen schoonen mensch, doch mijn Borg, Wiens wondteekenen — als Hij ze ook anderen dan Thomas en den apostelen wil laten zien — eeuwig herinneren zullen aan dat speciale lijdensbeeld, dat de gekruisten, en b.v. niet de gesteen- den, vertoonden. En dat Hij langs de wegen van dit sociaal-beschrijfbaar en in kaart te brengen doodspad den eeuwigen vloek heeft weggenomen en de schuld betaald, en den dood in zijn „eeuwigheid" doorleden heeft, dat dank ik aan de rechtsverbanden, waarin Hij stond met Zijn „natuur".

K. S.

Tussen interventie en non-interventie. (V. Slot.)

Hiermee heb ik, geloof ik, de voornaamste punten, die Dr Steen te berde bracht, afgehandeld. Want wat verder nog overblijft, kan zeer kort worden afgedaan.

Want het is of fictief, of onlogisch, of een vragen naar den bekenden weg. Dr Steens geschrift is — ondanks zijn poging tot voorzichtigheid — een typisch staal van partijdigheid, en dus van kortzichtigheid. Op vele punten bleek dit reeds. Maar op elke bladzij blijkt het. De aanval dergenen, die hij (dezen keer) steunen wil, en dien zij op de thetische meningen van anderen openden, wordt met respect bejegend, als was hij de publicatie van een „eigen beschouwing" van de aanvallers; Dr Steen voelt zich zelf door de meningen der bestredenen bedrukt als door een „pak op zijn hart"; en vervolgens betitelt hij het antwoord dergenen, die den aanval als onzakelijk, en de geuite concrete beschuldigingen als onlogisch doen zien, als „polemie", die niet thetisch is, en klaagt: „waarom neemt ge het pak niet van ons hart?"

Zóó ziet en spreekt in het onderhavige geding Dr Steen slechts daardoor, dat hij den aanval der Profes- soren Kuyper en Hepp heeft willen steunen. Maar de simpele logica der feiten, en hun onderlinge verhouding en chronologische orde, drijft er den spot mee. Het is bij Dr Steen niet anders dan een ontstellend verwise- len der rollen: de aanvalleur krijgt de rol van den aan- gevallene; de verdediger die van den aanvalleur.

Ondanks al zijn vriendelijke woorden ontkomt Dr Steen dan ook niet aan het gevaar van (onbedoeld) kwaad spreken. Met name niet, als hij de „kwetste Kampen—Amsterdam" durft noemen. Uitgaande van de pure fictie, alsof de zaken van Kampen en Amsterdam in ons goede vaderland in den laatsten tijd vrijwel overal „objectief" werden bekeken, over en weer, (maar deskundigen weten wel beter), stelt Dr Steen het dan zóó voor, alsof het opkomen voor de rechten der natuurlijke zelfontplooiing van één der twee, een bena- deelen van de andere zou zijn; en alsof oppositie tegen die twee hoogleraren der V.U., die ons in het geweer roepen tegen eenige van hun collega's aan de V.U., zou beteekenen... oppositie tegen de V.U. zelf. Zóó spreekt alleen, wie door partijdigheid myoop werd, en zich in deze materie zóó aan twee der V.U. professoren verbonden voelt, dat hij afwijzing van hun geformuleerde meningen in concrete kwesties beschadiging van de V.U. acht. Maar de werkelijkheid is anders. De V.U. zou veel en veel meer schade hebben gelopen, als niet aangetoond was, dat de heftige klacht: „erger dan vóór Assen" onvoldoende ondersteund was door wie ze aanbieven. Er zijn er, die verder zien dan Dr Steen: zij hebben begrepen, dat „De Reformatie" mede heeft gestreden vóór de V.U., al moest ze daartoe de meening van twee harer professoren, die haar onbedoeld schade hadden toegebracht, weerspreken. Zeker, de naam der V.U. is in geding gebracht. Maar dacht men heusch, dat het niet-noemen van namen (in de bekende brochures) een afdoende maatregel zou zijn geweest, om haar naam buiten de heele onverkwikkelijke geschie- denis te houden? En had men intusschen de mis- verstanden á la Kersten (en heusch niet alleen van deze zijde) willen laten doorwoekeren: dat 'n.l. een zaak van „De Reformatie" was?

Typische partijdigheid geeft zich bloot, ook als Dr Steen verlangt, dat men de theorieën dergenen, met wie hij het niet eens is (b.v. den heer Janse) zal onderzoeken tot op het gebeente, wanneer ze eenmaal door zijn medestanders zijn aangeklaagd, of anders die aanklagers maar zal laten begaan. Neen, zeggen we, aanwijzen van de fouten in de aanklacht, is in de gegeven situatie voldoende. Waarom zou men tot op het gebeente doorzoeken de geschriften der menschen, tegen wie Dr Steen nu eenmaal gepole- miseerd wil zien? Hebben we anderen soms zóó door- lecht met X-stralen? Mag men niet verwachten, dat dezelfde bestrijders, die de kerk onder de wapenen roepen, de hoofdpunten zullen noemen in de katalogus hunner bezwaren? Dr Steen begrijpt niet, waarom in dezen tijd, b.v. inzake de „onsterfelijkheid der ziel", citaten van Dr A. Kuyper worden aangedragen. Geluk-

kig begrijpen anderen het wel. Het doet zien, dat men noch Kuyper, noch Vollenhoven, noch iemand anders „op den klank" veroordeelen moet. Zulke citaten heb- ben waarde, o neen, niet, als ze geïsoleerd blijven staan; maar wél, indien dan daarnaast de con- crete bewering gesteld en gestaafd wordt, dat Prof. Hepp zich vergist, als hij schrijft: het voortbe- staan uitdrukkelijk geloofchend. Want het wordt uitdrukkelijk geleerd door Prof. Hepps collega's.

We houden nu maar op. Wat nog te zeggen viel, is reeds óf door mij, óf door anderen besproken. Ik be- schouw dit antwoord aan Dr Steen als een vriendelijk- heid, die feitelijk door Dr Steen zelf overbodig gemaakt is. Hij vond immers mijn bespreking van een reeks bedenkingen, indertijd van andere zijde ingebracht tegen „De Reformatie", niet belangrijk..... Ze was dat ook niet. Onbelangrijke vragen krijgen slechts onbelangrijke antwoorden. Maar het wekken van mis- verstanden, dát is wél belangrijk; het wegnemen daar- van ook. Ik vlei me niet, Dr Steen overtuigd te hebben; maar ik had dan ook andere bedoeling met dit inder- daad onbelangrijke antwoord op zijn bedenkingen. Wat bij mij als hoofdpunt van een (inmiddels nooit te schrij- ven) autobiografie te noteren zou blijven, is dit, dat een man, die beter dan iemand anders weet, dat ik voor een groot stuk den stroom der polemiek heb tegen- gehouden, daarna is gaan vragen om non-interventie... bij de polemiek van zichzelf en enkele anderen.

En dat is toch wel wat ernstiger, dan een „note gale".

K. S.

Woordgemeenschap, meer dan zielscontact.

Een prachtige bijdrage tot de leer van de „gemeen- schap" der heiligen levert Paulus, met het bewijs voor haar konkrete bruikbaarheid, als hij aan Filippi's kerk schrijft: „Gelijk gij altijd gehoorzaam geweest zijt, niet als in mijne tegenwoordigheid alleen, maar veel meer nu, in mijn afwezen." (Filippenzen 2:12.)

Paulus vermaant de Filippenzen hun zelfbehoudenis te „werken", „uit te werken", met alle krachtsinspan- ning. Maar hoe zullen zij dat doen? Hoe zullen zij weten dat hun werken niet is een voortspinnen aan eigen garen, maar een loopen, een worstelen in de ren- baan Gods? Wel, dat kunnen zij alleen doen, door gehoorzaam te zijn. Paulus wijst hun het richt- snoer aan, dat zij gebruiken mogen en moeten bij dit „uitwerken" hunner behoudenis, of „zaligheid". Zij moeten handelen naar het hun gegeven gebod. Niet hun geweten is daarbij de maatstaf, niet hun intuïtie, want dit alles kan dwalen. Maar het is het gepredikte Woord, dat hun leiding geven moet. Paulus bracht hun dat Woord, en daaraan moeten zij zich nu houden.

Nu komt er een merkwaardige aantekening bij het woord, waarin Paulus erkent, dat de Filippenzen dit inderdaad ook gedaan hebben. Niet alleen deden zij dat vroeger, toen hij bij hen was, maar nog veel sterker doen zij het thans, nu hij van hen verwijderd is, zoo merkt hij in 't voorbijaan op.

Zelden kon iemand loffelijker getuigenis geven aan de gemeente, dan Paulus hier doet. Het waren te Filippi „teere banden", die Paulus bonden aan de gemeente. Er was in die stad zoo heel veel gebeurd. Paulus had er in de gevangenis gezeten met Silas. Maar uit de gevangenis had God hen samen wonderbaarlijk gered. En hoewel Paulus de gelegenheid had, de gevangenis te verlaten, had hij het niet gedaan. Bovendien had hij in het huisgezin van den gevangenebaarder het licht van Christus laten schijnen. De gevangene, die zelf van Christus' wege de vrijheid had bekomen, had den cliper uit zijn zondegevangenis mogen helpen verlossen. Op haar beurt had nu weer deze merkwaardige uitrodding de burgerij en de gemeente op het diepst aangegrepen; en zoo was het een heel mooie tijd daar in Filippi geworden. Onuitwischaar waren de indrukken, die dit alles bij de gemeente had achtergelaten. Heerlijk was ook de omgang geweest met Lydia de purperverkoop- ster, en vele en fijn waren de gesprekken geweest, die hij met de geloovigen had gehouden van den aanvang af. Ook het bekende verhaal van de publieke afwijzing van die vrouw met den „waarzeggenden geest" had zeer bijzonder de aandacht gevestigd op de hoogheid van Paulus' karakter, en de gaafheid van zijn zendings- werk. Geen wonder, dat Paulus, toen hij nog bij de gemeente was, diepen indruk op allen maakte. Er was in die gemeente inderdaad zielscontact geweest tussen de schapen en den herder.

Daarna echter was Paulus weggegaan. Het dagelijk- sche contact ging ontbreken. Men zou verwachten, dat nu de gemeente — zonder bijzondere inspanning — achteruit ging: te meer omdat Paulus niet wat men noemt een prachtig redenaar was, en dus de wonder- lijke ervaringen, die zijn verblijf zoo interessant hadden gemaakt, allicht in den eersten tijd nog levendiger de ziel van velen toespraken, dan Paulus' redevoering het had kunnen doen.

En toch geeft Paulus getuigenis aan de gemeente, dat zij juist na zijn vertrek in gehoorzaamheid was toe- genomen. De uiterlijke bewegingen van „het vleesch" zouden zich hebben kunnen hechten aan het zielscon- tact met dezen held-in-het-geloof, die immers zoo'n heel fijne ziel had? Maar toen straks alleen overbleef het gesproken woord van Paulus, en de fijne ziel van den apostel-spreker niet meer elken dag zich liet benaderen, toen was het woord van Paulus krachtiger gebleken dan heel die lange reeks van fijne ontmoetingen en van ziels-intimiteiten. Krachtiger dan dat zielscontact was nu geweest het Woord van God, dat Paulus had ge- bracht. En Paulus ziet daarin achteraf de proef op de som.

Inderdaad, dit is de goede orde. Dit is nog de proef

Actief tot op zijn sterfbed.

Zacht en kalm is Eliza niet ontslapen. Toen zijn voorganger hem van den ploeg tot het ambt riep, mocht hij wel terecht uitroepen: Wat heb ik u gedaan? Rust heeft Eliza sindsdien niet meer gekend. Hij heeft nergens gestaan, hij heeft zich bewogen door heel het Joodsche land. Hartstocht voor Gods eer en hartstocht voor zielen smolten in hem samen tot één motorische drijfveer. Nu ligt hij op zijn sterfbed, maar in zijn laatste oog- blikken is hij werkzaam met Israël. Koning Joas zit weenende bij het ziekbed van den profeet. Maar die tranen passen Eliza slecht. Zij smaken hem niet! Geen tranen wil hij zien, maar daden. Hij gaat den koning onderricht geven in symbo- lischen vorm. De vorst moet boog en pijlen nemen als in den krijg. Hij moet de pees spannen, de pijlen trillen van zucht naar de wijde ruimte. Het venster moet opengestooten worden. En dan, als een stervend vechtgeneesl, commandeert Eliza: Schiet! Als dan de pijl snort, juicht de stervende: Het is een pijl der verlossing des Heeren! Nog is de symbolische handeling niet ten einde. De koning moet met den pijlenbundel tegen de aarde slaan. De stervende zit half opgericht en leeft ten volle mede. Zijn hart is in het strijdgewoel, de Syriërs ziet hij vallen voor de slagorden des levenden Gods!

Maar die activiteit deelt zich aan den koning niet mede, hij komt er niet in. Machinaal heft hij den pijlenbundel op en slaat driemaal ter aarde. Dan houdt hij op, wat nu? U voelt: de man staat er buiten, hij is volkomen passief. Dan verven zich de bleke wangen van den stervenden Godsman met den gloed der verontwaardiging en hij don- dert den verschrikten koning toe: Had toch vijf of zesmaal geslagen! Gij zoudt de Syriërs finaal hebben overwonnen! Maar nu, gij man van halve maatregelen, nu zult gij ze maar driemaal slaan! (2 Kon. 13.)

Is het geen schilderij? Die profeet, actief tot in den dood? Ja, in het graf als het ware nog aan het werk; als een doode in zijn kuil komt en zijn gebeente aanroert, keert het leven in dien doode weer. Een graf om op te beitelten: Hier rust niet! Een illustratie bij de plaats uit het Hooglied: „Vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblusschen, ja, de rivieren zouden ze niet ver- drinken!"

Zie daartegenover Joas, de man van halve maat- regelen. De machinale man! De man van: Zégt u het maar! Maar die niet bewogen wordt, die er niet in komt, die altijd een tractorijte voor zich moet hebben! En dan, beschaamd, letten wij op onszelf en vragen: Zijn wij niet van het geslacht van Joas? Laat ons toezien! Het geslacht, dat nu den middelbaren leeftijd bereikt heeft, heeft meer beleefd, dan vele andere generaties. Het heeft zijn bewogen leven mogen leven te midden van de gerichten en genade-wonderen des Heeren. Het heeft de braambosch van Gods Erve in deze lan- den zien laaien in het oorlogsvuur en de braam- bosch werd niet verteerd. Het heeft de pestilentie der revolutie zien keeren voor de grenzen van ons land. Het heeft nog tweemaal daarna ons volksbestaan zien wankelen, maar God schold den geest der eeuw! En hoe waren wij in deze apoca- lyptische jaren? Wij hebben drie klapjes met den pijlenbundel gegeven en gevraagd: Is het nóg geen schaftuur? Wij hebben de Verlossing des Heeren niet verstaan, wij verstaan die nog niet. Verlos- sing is maar niet dat God ons telkens zoo op het nippertje van den rand van den afgrond terug- trekt. Iedere daad van verlossing is profetie, is belofte! God zegt daarin tot ons: Ik heb Mijn Rechterarm ontbloot voor het oog der volken. Doe nu uw mond wijd open, o Mijn Kerk en Ik zal dien vervullen.

Zal onze reactie dan zijn de matte Joas-slag van den machinalen mensch?

O, ontwaken wij toch met nieuwe bezieling tot de grootsche taak ons volk terug te roepen tot het Verbond des Heeren.

Kome er nu eindelijk eens stijl en kracht in ons evangelisatie-werk.

Ik ben moe, niet van het werken, maar van het ge-Joas met de pijlen der verlossing!

N. B.

op de som van de gemeenschap der heiligen. Het zou er ook vandaag met de kerken, en met haar leden beter voorstaan, wanneer wij wat meer geleken op de ge- meente van Filippi. Hoe vaak wordt niet de christelijke gemeenschap afhankelijk verklaard van persoonlijk con- tact met een of andere aristocratische ziel van een voorganger, zonder dat werkelijk, gelijk men het noemt, over den dienaar wordt heengezien om het Woord Gods alleen vast te houden? „Over hem heen" is niet het- zelfde als „langs hem heen". Hoe dikwijls wordt niet het krachtige leven der kerk, waarin het Woord des Heeren en niet het contact van ziel met ziel de binding geven moet, gebroken door de vlucht in het conventikel

of-door het samenkomen in een kleinen kring van gelijkgezinden, waarbij men het hebben moet van de intieme afkeer en van het „contact“ tusschen broeder en broeder? Maar het „contact“ moet gevolg zijn, geen oorzaak. Laat ons nooit vergeten, dat „geest“ boven „ziel“ moet staan. Het ambtelijk verkeer regele den persoonlijken omgang, niet omgekeerd. De hand aan het Woord is meer dan de band, die ziel aan ziel verbindt in „natuurlijke“ sympathie. Men maakt het christelijk leven bloedarm, als men tegen dezen regel zondigt. Maar men vertoont weer de kracht van het gezonde reformatische leven, overal waar naar dezen regel wordt gehandeld. Het christendom leve niet bij de gratie van „fijne zielen“, maar luistere naar het Woord, dat de personen bekeert, en dat de zielen samenbindt, niet uit kracht van gelijke afstemming van ziel op ziel, maar uit kracht van het alle zielen geleidelijk beheerschende, aansprekende, richtende, en aan elkaar verbindende Woord van God.

K. S.

Beumer & Co.

J. K. van Eerbeek: Beumer & Co. — G. F. Callenbach, Nijkerk.

Er wordt wel eens over geklaagd, dat Christelijke romans en vooral verhalen, haast uitsluitend handelen over klein-burgerlijke kringen. Dat een reuk van groene zeep den lezer al spoedig weeig maakt, en het boek doet neerleggen.

Natuurlijk komt het voor, dat een klein-burgerlijk milieu zoo beschreven wordt, dat er een tegenzin opkomt bij de lezers, maar noodzakelijk is het niet. We zijn allang den tijd voorbij, dat men meende alleen in de hoogste kringen stof voor romans te kunnen vinden. Slechts in de allergeedkoopste volksliteratuur doolt nog een slechte graaf rond, als belager der onschuld. Als reactie daarop kwam de roman over den zelfkant van de maatschappij, over zwervers en menselijke wrakken. Daarnaast kreeg de kleine burgerij haar deel, wier levenshouding geteekend werd als ontzettend saai, bekrompen, zelfingenomen met haar grauwe theorieën van wat mag en niet mag. Klein-burgerlijk-zijn werd beschouwd als het ergste, dat iemand kon overkomen.

Dat christelijke romans dat milieu bij voorkeur beschreven, lag eenigszins voor de hand. De christelijke levensbeschouwing heerschte vooral onder de kleine luiden. En niets was nu zoo aantrekkelijk, dan te toonen hoe de grijsheid van hun leven overstraald werd van hooger licht. Hoe moeiten, leed, armoede, ziekte daar geduldig gedragen werden.

Maar daardoor heerscht in de meeste dezer boeken een groote triestheid, en wanneer de schrijver niet over veel zielkundige ervaring beschikt, die ware menschen weet te maken van de tobende romanfiguren, dan komt zijn boek niet boven het naaste klein-burgerlijke uit.

Maar dat er niets hinderlijks behoeft te zitten in boeken over kleine luiden, heeft onlangs nog

weer zeer duidelijk bewezen de bekende schrijver J. K. van Eerbeek.

Een goede verteller heeft hij zich dadelijk getoond in zijn eerste boek. Een literator van beteekenis bleek hij, door zijn roman „Strooschippers“, een boek van 't wijde water en de open lucht.

Nu verplaatst hij ons naar Kampen, en brengt ons in den kring van den kleinen middenstand. Want „Beumer & Co“ zijn geen groote bankiers, maar twee poovere Kampenaars, die saam wel eens een karweitje opknappen. Het is niet hun tragische levensgeschiedenis, die hier verhaald wordt. Boven de eerste bladzijde staat: Maandag 1 Mei, boven het laatste hoofdstuk: Dinsdag 9 Mei. Een tijdperk van ruim een week.

Welke grootsche gebeurtenis is er dan in deze paar dagen voorgevallen met deze onbeduidende menschen, dat daarover een boek moet of kan geschreven worden? Wel, ze hebben in deze week een heele familie verhuisd, van Kampen naar Den Haag.

Anders niets?

Neen, eigenlijk anders niets — als men de drie en een halven gulden verdienste van Beumer niet meetelt, gebeurd voor het meeloopen in een begrafenisstoot, eerste klas. Want behalve behanger en stoffeerder is Beumer ook nog drager bij de begrafenis-onderneming. Hij wel, de „Co“ niet.

Maar dit is ook meer dan genoeg. Want weet u wat het beteekent, iemand te verhuizen? Dan moet men eerst zoo'n „iemand“ hebben. En dat in dezen tijd, met de moordende concurrentie. Dan moet men net zoo lang sjouwen langs de adressen van alle menschen, die gaan verhuizen, tot men er een vindt, waar de bewoner nog niet een groote zaak de boel heeft opgedragen. Dan moet men listig zien te weten te komen, of meneer ook bij anderen prijs heeft aangevraagd, en zoo ja, bij wie, en voor hoeveel dezen het willen doen. Dan moet men zelf gaan taxeren, en een prijs noemen, die beneden dien van den concurrent blijft, maar toch nog een heel kleine verdienste overlaat voor een week hard werken. Dan moet men... Ja dan moet men nog heel veel doen in zoo'n week. En wordt zoo iets dan een roman, of een verhaal?

Ja, dat kan het worden, als men het talent bezit van Van Eerbeek.

Want ik heb zelden een boek gelezen, waardoor ik beteren kijk kreeg op het wroetend leven, het bijna-slaven-werk van een kleinen burgerman, die netjes door de wereld wil komen, die zijn vrouw naar het ziekenhuis moet laten gaan om te bevallen, omdat het tegenliep met de besproken Juffrouw, maar die dat moeilijk kan betalen. Als hij de verhuizing eens niet krijgt... Men moet wel meeleven met dit dappere gezin. Die eene verhuizing is meer dan genoeg, om het leven van deze menschen ten voeten uit te beschrijven.

Want dit is het goede in dit boek, onder anderen, dat die verhuizerij zoo beschreven wordt, dat men dit heele geval volkomen meemaakt, maar ook zoo, dat elke phase er van, zelfs de allerkleinste, een karaktertrek van Beumer & Co openbaart, of verdiept. Wat een enorme menschenkennis, wat een handigheid en ongelooflijke slimheid moet zoo'n man hebben, om een paar rijksdaalders te ver-

Vondel dit deed. Men prijst hem om de scherpheden van zijn vernuft, als hij „dat volk“, d.w.z. de Amsterdamsche predikanten, eens flink de waarheid zegt.

Of het altijd „de waarheid“ zeggen was?

De lezer oordeele zelf.

1. Jacobus Trigland.

Wie mocht meenen, dat na de uitspraak der Dordtsche Synode inzake het leergeschied tusschen Arminianen en Gomaristen, de rust was hersteld, vindt zich bij de bestudeering van de geschiedenis der toenmalige Gereformeerde Kerk spoedig van zijn waan genezen.

Allerminst was deze rust te vinden in de stad, waar het hart der Republiek klopte: in Amsterdam. Wel had zij behoord tot de tegenstanders van Oldenbarneveldt, maar dit feit was ten opzichte der kerkelijke twisten van weinig importantie; deze houding sproot bij de meeste Amsterdamsche machthebbers voort uit politieke overwegingen.

Immers, wat het kerkelijke betreft, was de meerderheid der Amsterdamsche vroedschap het gewoonlijk eens met de woorden door burgemeester Hooft in 1597 gesproken: dat men niet tot onderdrukking van andersdenkenden de wapens had opgevat en de poorten voor Prins Willem geopend. Bovendien bewoog de vroedschap van Amsterdam zich in de jaren na 1620 in een richting, die eer „rekkelijk“ dan „precies“ was.

Ook in andere steden van Holland werden de plakaten tegen de Remonstranten of zeer gematigd of bijna in het geheel niet toegepast, maar speciaal de Amsterdamsche schouten deden zich kennen als zeer zachtmoedig te dezen opzichte.

Omgekeerd hielden de predikanten der Gereformeerde Kerk niet op aan te sporen tot een volledige en strenge toepassing dezer plakaten, terwijl zij niet vreesden ook van den kansel de

dienen. Maar ook, wat ook uitnemend psycholoog moet deze schrijver zijn, die van een zoo simpel gegeven zoo'n fijn boek weet te maken.

Een fijn boek, ondanks alle misère, die er beschreven wordt, ondanks een auto-ongeluk met bijna doodelijken afloop. Nergens is het boek triest, nooit vervelend, dank zij den humor. Want door alles heen breekt de humor. Niet, dat Beumer of zijn Co zulke leuke lui zijn. O neen, ze hebben zelf het leuke vaak niet eens door. Het is voor hen immers noodzaak, om van de verhuizing zoo veel te trekken als ze kunnen! En als de meneer blijkt niet zoo pienter te zijn als ze dachten, dan is het toch plicht, om nog zooveel ze kunnen er bij te tellen, voor inpakken, fooi enz. Zaken zijn zaken! Of het eerlijk is? Dat is hier een belangrijke kwestie, maar Beumer weet die goed op te lossen.

Men moet op z'n centen passen. Als Beumer zijn zwaargewonden makker opzoekt in het Ziekenhuis, doet hij dat uit menschenliefde, vriendschap enz., maar toch ook om te zien of hij „bij“ genoeg is, om zich niet te vergissen tegenover de politie bij 't onderzoek. Want vergissen kan geld kosten!

Prachtig is beschreven hoe die gewoonte, om de centen vast te houden, Beumer nooit verlaat. Uit pure dankbaarheid, dat God hem bewaard heeft bij 't auto-ongeluk, belooft hij een dankoffer van f25. Maar zie hem in de kerk zweeten! Hoe dichter de diaken nadert, hoe kleiner de gift wordt. En als de zak voor hem komt... valt er een dubbelte in. Hij kan niet anders, als mensch. Zoo is zijn heele leven, dat blijkt uit elk moment van deze week.

En toch doet hij anders, als christen. God krijgt zijn offer.

Want in dezen sleur-mensch, die eerlijk bekend, dat hij niet altijd denkt aan God, omdat het leven hem er geen tijd voor laat, naar hij meent, schuilt een christen. En dan breekt eens, wanneer dan ook, het geloof naar buiten, dat zoo lang teruggedrongen werd door kleine dagelijksche dingen, die toch heusch ook groote waarde hebben voor een verhuizer, want ze betreffen de zorg voor het dagelijksch brood.

Is het daarom zoo'n mooi, zoo'n ruim boek, omdat het christelijk is? Ik geloof ja, omdat het zoo levenswaar is, zoo door en door menscheel, zoo onopgesmukt christelijk. Zeer eenvoudig, sober zelfs, maar prachtig.

Gr.

H. S.

Calvijn als jong predikant aangeklaagd wegens onrechtzinnigheid.

De rechtzinnigheid van Calvijn, zijn eenigheid des geloofs met de kerk van alle eeuwen en met de belijdenisschriften, die door de oude kerk zijn opgesteld, is voor het nageslacht wel boven allen twijfel verheven.

Maar onder zijn Gereformeerde tijdgenooten was

wereldlijke regeering in dezen aan hun devotie te herinneren.

Bij een dergelijke gesteldheid der geesten konden botsingen niet uitblijven. De kerkelijke geschiedenis van Amsterdam in de jaren 1620—'30 is dan ook vol daarvan. Ook wel daarna, maar dit tiental zijn toch de jaren, waarin de twisten het hoogst oplaaiden.

Nu was Ds Jacobus Trigland¹⁾ ongetwijfeld een der voormannen der kerkelijken. Na den dood van Plancius (1623) kunnen we in hem den leider van het Amsterdamsche Consistorie zien. Op die plaats gaven zijn bekwaamheden hem zeer zeker recht.

Trigland stamde uit een bekende Goudsche katholieke familie. Zijn overgrootvader van vaderszijde was burgemeester dier stad geweest, terwijl zijn vader leeraar aan de Latijnsche school aldaar was. Jacobus Trigland werd voor den geestelijken stand bestemd. Na de studie aan de Latijnsche school te Vianen, waarheen de Triglands na 1580 uitweken, vertrok hij in 1597 naar Amsterdam en vandaar het volgende jaar naar de universiteitsstad Leuven.

Aan een buitengewoon goeden verstandelijken aanleg paarde Jacobus Trigland een stagen ijver en een ernstigen, ingetogen levenswandel. Deze ernst is hem zijn geheele leven lang bijgebleven.

In die dagen werden in Leuven nog de werken van Augustinus ijverig bestudeerd. Hierin vond Trigland meer bevrediging dan in de Roomsche apologetiek, in welk vak zelfs Bellarminus²⁾ hem niet tevreden kon stellen.

Ongeweten groeide in hem een twijfel aan de

1) Het overzicht van Triglands leven vóór zijn Amsterdamsche jaren, is hoofdzakelijk verteld naar: J. W. ter Haar, Jacobus Trigland, Den Haag, 1891.

2) Bellarminus hield van 1576—1589 apologetische voordrachten te Rome. Naderhand werden ze door den druk gemeengoed gemaakt.

POPULAIR WETEN - SCHADDELUKE SCHESEN

Iets over Vondel en de Predikanten van Amsterdam.

I.

Dit jaar is een Vondel-jaar.

17 November zal het 350 jaar geleden zijn, dat Vondel te Keulen geboren werd in het huis „Zur Fiolen“.

In verschillende plaatsen worden voorbereidingen getroffen, om dit feit min of meer luisterrijk te herdenken.

Voor al in Amsterdam maakt men zich daar-toe op.

En niet ten onrechte. Met vele 17de-eeuwers had Vondel dit gemeen, dat hij zich allereerst verbonden voelde met de stad zijner inwoning. Haar grootheid en groei lag hem op het hart gebonden. Talrijk zijn dan ook de gedichten, waarin hij de stad en haar regeerders bezingt.

Ik noem daar nu geen voorbeelden van op, omdat het in dit opstel over heel iets anders gaat. Het gaat wel over gebeurtenissen en personen uit Amsterdam.

Namelijk over „kerkelijke“ personen en feiten. Dat Vondel zich mengde in de staatkundige kwestie dier dagen, is, naar ik meen, wel bekend. Wie hoorde nooit van zijn „Palamedes“?

Maar zijn gedichten op kerkelijke, speciaal Amsterdamsche kerkelijke gebeurtenissen, en op Amsterdamsche predikanten zijn minder algemeen bekend. Zij behooren tot een genre, dat men hekel-dichten noemt. Populair gezegd dus verzen, waarin iemand of iets „over den hekel wordt gehaald“.

Nu is het, volgens vele boeken over de geschiedenis der letterkunde, volkomen verklaarbaar, dat

dat niet s...
trouwen,
een breed
verdacht
geschiede
ten, begor
zeer onzi
door vele
trouwen.

Het is m...
Calvijn do
sanne zij
terij en
daarover
denking z
later voor
kanten
leden v
waren.

De pre
heette Ca
zoals „la
deze nieu
keerde zi
aan. Calv
zaak te l
gewoest e
Sorbonne
Hij was e
matie gev
zijn preek
Inquisitie
Navarre,
terplaats

In dezen
vóór de re
matorische
de gelegen
dood te b
drag alle
van de Se
gen werde
merkten

Caroli
andere. H
sanne en
geleerdhe
zooveel tr
die hem
zijn vals
gezel, ool
toen is h

In later
gunst van
kanten. Z
Calvijn v
zich er f
zou kome
Roomsche
lijken ha
ken. Volg
in Rome.

Deze pr
Calvijn n
kant (hij
den eisch
nis van
over de t

waarde d
toen hij
lingen v
goede we
zulk een
verontwa

Blijkba
dingen e
trouwe z
ontgaan
schijnlijk
eenigen t
halve we
gedragen.
ruimen t
lieke —
twijfelinge

Het was
werken —
later ook
formeerd
kende. Ge
hij op dit
de werke
ging hem
tuigd aar
grijpen, c
lijken en

Jacobus
middel v
vrienden
der Latij
zijn belij
spoorde
de Gerefo
der veel
na prepa
toegelater
de kerk
bracht h